

Publieke ernstpercepties van criminaliteit

AN ADRIAENSSEN^a
LETIZIA PAOLI^b

Een survey-onderzoek bij de Vlaamse bevolking

Panopticon, 37 (6), 481-504

© 2016 Maklu | ISSN 0771-1409 | December 2016

- ^a Doctor, Leuven Instituut voor Criminologie (LINC), KU Leuven (Corresp.: Adriaenssen_an@hotmail.com)
^b Gewoon Hoogleraar, Leuven Instituut voor Criminologie (LINC), KU Leuven.

ABSTRACT

Public crime seriousness perceptions: A survey in the Flemish region of Belgium

Since SELLIN and WOLFGANG's 1964 landmark study and their and others idea of public opinion as a significant force in the field of criminal policy, a considerable body of literature has grown on perceived crime seriousness in the '70s and '80s. However, in the last decades only a handful of studies were published on the topic, with only a few studies conducted in Europe. Against this background, the study is intended to revitalize the line of research on perceived crime seriousness and introduce it in Belgium. On the basis of a general population survey administered in 2014 in Flanders, we 1) investigate how people rank crimes in terms of seriousness, 2) examine the degree of consensus in perceived crime seriousness, and 3) identify correlates of perceived crime seriousness.

Keywords: Perceived crime seriousness, public opinion, serious crime, criminal policy, criminal policy

Kernwoorden: Publieke ernstpercepties, publieke opinie, ernstige criminaliteit, criminaliteitsbeleid

INLEIDING

Strafwetboeken en bestaafingspraktijken zijn lange tijd geëvolueerd zonder rekening te houden met publieke percepties over de ernst van misdrijven (HOUGH & KIRBY, 2013, p. 140; KIRBY & JACOBSON, 2013, p. 335). De ernst van misdrijven werd dan volledig bepaald op basis van een 'objectieve' ernstbeoordeling. Over de jaren heen zijn zowel academici als beleidsmakers in de meeste (westerse) landen echter gaan beseffen dat de mening van de bevolking van belang kan zijn voor het ontwikkelen en in stand houden van het criminaliteitsbeleid in een samenleving. Ook het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit is gegroeid vanuit deze idee. Sinds de eerste publicatie van SELLIN en WOLFGANG (1964) is er in de jaren 70 en 80 een omvangrijke hoeveelheid literatuur verschenen over ernstpercepties van criminaliteit (zie literatuuroverzicht STYLIANOU, 2003). De laatste dertig jaar werd er echter nog maar weinig gepubliceerd over dit thema en slechts weinig studies werden uitgevoerd in Europa (vb. LEVI & JONES, 1985; O'CONNELL & WHELAN, 1996).¹

Vanuit deze achtergrond pogen we de onderzoekstraditie naar de gepercipieerde ernst van misdrijven nieuw leven in te blazen, en deze topic voor het eerst te introduceren in Bel-

¹ Een mogelijke verklaring voor dit gebrek aan studies in Europa is te vinden in de vaststelling dat publieke opinieonderzoek er over het algemeen een beperktere traditie kent dan in de Verenigde Staten (vb. Gallup studies).

gië.² Om deze doelstelling te bereiken werd een grootschalig kwantitatief survey-onderzoek opgezet in Vlaanderen. In de lente van 2014 werden 3000 vragenlijsten per post opgestuurd naar een representatief deel van de Vlaamse volwassen bevolking, en werd met 1278 valide vragenlijsten een responsgraad verkregen van 42.6%. Aan de hand van deze data onderzochten we 1) hoe burgers misdrijven classificeren in termen van ernst, 2) in welke mate er een relatieve en absolute consensus terug te vinden is tussen groepen, en 3) welke factoren de ernstpercepties van criminaliteit beïnvloeden.

In een eerste deel bespreken we de relevantie van het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit. In het tweede deel komt de literatuuranalyse aan bod, waarna in een derde deel de hypothesen en onderzoeksvragen geformuleerd worden. In het vierde deel wordt de methodologie van de huidige studie voorgesteld, waarna deel vijf de resultaten behandelt. Dit artikel eindigt met een discussie en conclusie.

1. DE BELEIDSCONTEXT VAN EEN ONDERZOEK NAAR PUBLIEKE ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT

Allereerst is het interessant om de beleidscontext van een onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit in kaart te brengen. Ten eerste wordt de groeiende beleidsaandacht voor de stem van het publiek in het criminaliteitsbeleid en de onenigheid die er hierover bestaat tussen academici en beleidsmakers onderling, besproken. Ten tweede worden op basis van literatuur en beleidsdocumenten vier beleidsfasen onderscheiden waarin de ernst van criminaliteit van belang is.

1.1. De groeiende aandacht voor de rol van publieke opinie in het criminaliteitsbeleid

Strafwetboeken en bestraffingspraktijken zijn lange tijd geëvolueerd zonder rekening te houden met publieke percepties over de ernst van misdrijven (HOUGH & KIRBY, 2013, p. 140; KIRBY & JACOBSON, 2013, p. 335). De ernst van misdrijven werd dan volledig bepaald op basis van een 'objectieve' ernstbeoordeling. Invloedrijke academici die zich terugvinden in de ideeën van de retributieve theorieën pleiten op basis van argumenten uit de morele filosofie nog steeds voor een 'objectieve' aanpak om de ernst van misdrijven te beoordelen, zowel voor wat betreft bestraffing (VON HIRSCH & JAREBORG, 1991) als criminalisering (SIMESTER & VON HIRSCH, 2011). Deze visie waarbij er geen rol toegekend wordt aan de stem van het publiek in het bestraffingsbeleid – en praktijken, is wat ROBERTS (2011, p. 103-104) het 'exclusionary model' noemt.

Over de jaren heen zijn zowel academici als beleidsmakers in de meeste (westerse) landen echter gaan beseffen dat de mening van de bevolking van belang kan zijn voor het vormen van een criminaliteitsbeleid. Eén van de redenen voor deze shift was methodologisch, en ligt in de stijgende aandacht voor publieke opinieonderzoek binnen de academische wereld (RYBERG & ROBERTS, 2014, p. 1). Vanaf de 20ste eeuw worden systematisch grootschalige nationale en internationale surveys uitgevoerd om de opinies van de bevolking over sociale fenomenen zoals criminaliteit te achterhalen. Ook het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit is gegroeid vanuit de idee dat het publiek een belangrijke stem moet hebben in het beleid. Vanaf de jaren '60 ontwikkelde de onderzoekstraditie naar publieke ernstpercepties van criminaliteit zich vanuit het initiële idee van SELLIN en WOLFGANG (1968) om officiële criminaliteitsstatistieken aan te vullen met een 'severity index' van misdrijven. Op die manier, zo beargumenteerden SELLIN en WOLFGANG (1991) in een vervolgpublishatie, werd ook gehoor gegeven aan BECCARIA's idee over het opstellen van een ernstschaal

² Er werd in de jaren 70 wel een studie uitgevoerd in België naar ernstevaluaties van personen uit de jeugdbescherming (WALGRAVE & VAN KERCKVOORDE, 1977).

van misdrijven. Impliciet suggereerden SELLIN en WOLFGANG hiermee dat publieke percepties over de ernst van criminaliteit samenvallen met, of een goede indicator vormen van, de 'objectieve' ernst van criminaliteit. Ook vandaag nog zijn er academici die stellen dat het publiek genuanceerde beoordelingen kan geven over de ernst van misdrijven en over de schuld van de dader en dat *'the literature on citizens' rankings of the seriousness of crime tell us all we need to know for purposes of sentencing and corrections policy'* (TONRY, 2015, p. 665; zie ROBINSON & DARLEY, 2007; ROBINSON, 2009). ROBERTS (2011, p. 104) verwijst naar deze visie waarbij de stem van het publiek rechtstreeks geïmporteerd wordt in het bestraffingsbeleid – en praktijken met het 'direct importation model'.

Niet enkel binnen het bestraffingsbeleid – en praktijken, maar ook voor het bepalen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding bestaat er onenigheid tussen academici en beleidsmakers over de rol van het publiek. Uit onze documentenanalyse blijkt dat in het EU-beleid voornamelijk empirische en 'objectieve' criteria gebruikt worden om ernstige misdrijven te identificeren (PAOLI *et al.*, in druk). Dit tonen de woorden *'nature and impact of the offences'* en *'the scale, significance and consequences of the offences concerned'* aan (vb. EUROPEAN COUNCIL 2010; EUROPOL 2013). Hier focust men dus veeleer op de 'objectieve' impact en de gevolgen van criminaliteit om ernstige misdrijven te identificeren. Anderzijds gebruiken verschillende Angelsaksische politionele instellingen en beleidsmakers straftoemingsrichtlijnen ('Sentencing Guidelines') als basis om ernstige misdrijven te identificeren en prioriteiten te bepalen (zie TUSIKOV, 2012). Dit impliceert dat deze groep van beleidsmakers indirect ook publieke percepties in rekening brengt bij het bepalen van het beleid (want voor sommige richtlijnen wordt de mening van het publiek geraadpleegd). Verder is er bijvoorbeeld de Belgische federale politie die in haar methodologie om prioriteiten op lange termijn te bepalen een expliciete rol toekent aan de mening van het publiek. Ze argumenteren dat in een moderne samenleving niet enkel de visie van politionele instanties, bestuurlijke en gerechtelijke overheden gevolgd dient te worden bij de keuze van prioriteiten, maar dat ook de mening van de bevolking als bijkomende informatiebron dient te gelden (CHARLIER *et al.*, 2006, p. 89). In het Verenigd Koninkrijk ontwikkelden INNES en FIELDING (2002) ten slotte het concept van 'signal crimes' dat voortvloeit uit het 'reassurance policing' politiemodel. Hiermee verwijzen ze naar het idee om bij het publiek te peilen welke misdrijven als een bedreiging voor de veiligheid ervaren worden, waarna politiemangers vervolgens geschikte actieplannen kunnen bepalen op basis van deze publieke percepties.

Niet enkel de meningen van beleidsmakers zijn verdeeld, ook tussen academici heerst er onenigheid over de rol van het publiek bij het bepalen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding. Zo zijn er onderzoekers die adviseren om de minimalisering van de 'totale schade' van misdrijven als voornaamste doel voorop te stellen in criminaliteitsbestrijding (RUBIN, 1999; SHERMAN, 2007). Zij lijken zich dus te laten leiden door empirische en 'objectieve' criteria bij het bepalen van prioriteiten in het criminaliteitsbeleid. Eén groep van deze academici identificeerde in een latere publicatie de schade van misdrijven aan de hand van publieke ernstpercepties. Meer bepaald stelden ze een 'Crime Harm Index' op aan de hand van straftoemingsrichtlijnen in het Verenigd Koninkrijk (SHERMAN *et al.*, 2014). Deze onderzoekers zijn dus van oordeel dat ernstpercepties van beleidsmakers en indirect ook ernstpercepties van het publiek geraadpleegd kunnen worden voor het meten van schade, om zo prioriteiten binnen het criminaliteitsbeleid te kunnen bepalen. Een andere groep van onderzoekers ontwikkelde gedeeltelijke (vb. VON HIRSCH & JAREBORG, 1991) of meer uitgebreide methodologieën (vb. GREENFIELD & PAOLI, 2013) om de schade van misdrijven op een 'objectieve' manier te bepalen.

Om de publieke input in het bestraffingsbeleid – en praktijken te rechtvaardigen, verwijst men doorgaans naar de principes van legitimiteit en morele geloofwaardigheid, 'censure' en de sociale functie van de straf (voor een overzicht van de meest gangbare argumenten, zie Ro-

BERTS, 2011). Een eerste argument dat de input van publieke opinie in het beleid rechtvaardigt, heeft te maken met de legitimiteit en geloofwaardigheid van het strafrechtelijk systeem en betreft een argument afgeleid uit de idee van het consequentialisme. Een aanzienlijk aantal auteurs stelt dat de gepercipieerde legitimiteit van het strafrechtelijk systeem gedeeltelijk afhankelijk is van de mate waarin de burgers vinden dat beleidsbeslissingen rechtvaardig en in overeenstemming zijn met de waarden van het publiek (ROBERTS, 2011, p. 110). De mening van het publiek over zaken als criminaliteit, criminaliteitsbeleid en bestraffing is binnen deze visie dus van belang opdat de strafrechtelijke instituties hun legitimiteit niet zouden verliezen en burgers vertrouwen zouden hebben in en meewerken met het systeem (HOUGH & ROBERTS, 2012, p. 279). ROBINSON en DARLEY (2007) zijn sterke voorstanders van de idee van publieke input in het strafrechtelijk beleid en bestraffingspraktijken vanuit het principe van morele geloofwaardigheid en legitimiteit. Ze verwijzen met de begrippen 'intuitive justice' en 'empirical desert' naar de idee dat een strafrechtssysteem pas geloofwaardig kan zijn wanneer de mening van het publiek gevolgd wordt in het bestraffingsbeleid: *'Thus, the criminal law's moral credibility is essential to effective crime control, and is enhanced if the distribution of criminal liability is perceived as 'doing justice,' that is, if it assigns liability and punishment in ways that the community perceives as consistent with their shared intuitions of justice'* (ROBINSON, 2009, p. 31). Ze zijn van oordeel dat publieke percepties over de ernst van misdrijven de beste referentie zijn om proportionaliteit in bestraffing te bekomen, en dat deze de basis dient te vormen van het bestraffingsbeleid. Voor ROBINSON en DARLEY is publieke instemming met de strafrechtelijke beslissingen (de 'outcome') de voornaamste bron van legitimiteit en morele geloofwaardigheid van het strafrecht en haar instituties. Tegengesteld aan deze visie hebben TYLER en zijn collega's consequentialistische argumenten ontwikkeld die gebaseerd zijn op de rol van 'procedural justice' in het bereiken van legitimiteit (vb. TYLER, 2003). Deze academici benadrukken de nood van instituties om rechtvaardige en respectvolle processen na te streven. Niet zozeer de beslissingen, maar wel de processen liggen met andere woorden aan de basis van de legitimiteit van instituties. Impliciet verwerpen de voorstanders van 'procedural justice' dus de idee van publieke inmenging in het beleid.

Een tweede argument dat een input van het publiek in het bestraffingsbeleid – en praktijken rechtvaardigt, heeft te maken met de communicatieve functie van de straf en het principe van 'censure'.³ Met de straf wordt publieke afkeuring voor een misdrijf gecommuniceerd. Binnen deze visie dient de straf dus een reflectie te zijn van de morele afkeuring van het publiek (DE KEIJSER 2014, p. 104).

Het derde argument heeft te maken met de sociale functie van de straf. Daar waar de twee voorgaande argumenten veeleer vertrekken vanuit een consequentialistisch oogpunt, wordt de mening van het publiek binnen deze visie veeleer beschouwd als een 'tool' om ook sociale en culturele factoren binnen te brengen binnen het strafrecht (DE KEIJSER, 2014, p. 104). Binnen deze visie dient de ernst van het misdrijf ook een sociale component te hebben: *'Seriousness ratings and sentencing factors (for example) should reflect public opinion not for instrumental reasons – because the public will have more confidence in or respect for sentencing – but because community views constitute an inherent element of crime seriousness'* (ROBERTS, 2011, p. 114).

Naast de argumenten in het overzicht van ROBERTS (2011) zijn er ook andere rechtvaardigingsgronden te bedenken voor een publieke inmenging in het beleid. Zo is bijvoorbeeld ook puur vanuit een democratisch oogpunt een visie op de publieke opinie waardevol. Het publiek verkiest de politici en beleidsmakers die de samenleving dienen te representeren

³ Dit concept is bewust niet vertaald naar het Nederlands. Er bestaat immers geen Nederlandstalig(e) term of concept dat de volledige inhoud van 'censure' dekt.

en bijgevolg verwacht het publiek dat men in de beleidskeuzes rekening houdt met de heersende opinies en standpunten (HOUGH & KIRBY, 2013, p. 142).

Er bestaan ook verschillende argumenten contra een publieke input in het criminaliteitsbeleid. Ten eerste heeft onderzoek aangetoond dat het publiek weinig weet over straffen en bestraffing. HOUGH en ROBERTS (2002, p. 159) besluiten bijvoorbeeld op basis van studies naar punitieve attitudes dat *'people answering a general question on a poll respond punitively in part because they have the worst kinds of cases and offenders in mind'*. Volgens critici zou een beleid gestoeld op mispercepties leiden tot *'unprincipled reactions to crime'* (ROBERTS, 2011, p. 105). Een tweede argument tegen een input van het publiek in het bestraffingsbeleid is dat dit kan leiden tot een algemeen punitief klimaat. In de voorbije jaren is er een evolutie geweest (vb. in het Verenigd Koninkrijk en in Canada) die inhoudt dat men nu punitiever optreedt tegen criminaliteit. Aanhangers van deze visie zijn van oordeel dat het publiek aan de basis ligt van het punitieve klimaat dat in verschillende landen heerst (ROBERTS, 2011, p. 108-109). Ten derde beargumenteert men dat publieke reacties op criminaliteit en daders van criminaliteit vaak beginselloos zijn en vooroordelen inhouden tegenover groepen in de samenleving waarvoor men weinig sympathie heeft. Dit impliceert dat sociale reacties op criminaliteit en daders vaak onbetrouwbaar zijn en eerder gebaseerd op emoties. Ten laatste stelt men vast dat de mening van het publiek veranderlijk is – vaak als gevolg van bepaalde cases die in de media verschijnen (vb. mening over optreden tegen jonge daders ten gevolge van de James Bulger case in het Verenigd Koninkrijk). Een input van het publiek zou volgens aanhangers van deze visie dan ook een vluchtig en veranderlijk bestraffingsbeleid – en praktijk impliceren (ROBERTS, 2011, p. 109).

Deze politieke en theoretische visies op ernstige criminaliteit en op de rol van het publiek in het criminaliteitsbeleid vormen het uitgangspunt van de huidige studie naar publieke ernstpercepties van misdrijven. Een studie naar publieke ernstpercepties van criminaliteit dient vanuit dit oogpunt gezien te worden als een benadering – naast een 'objectieve' benadering – om de ernst van misdrijven te bepalen.

1.2. Vier beleidsfasen waarin het ernstbegrip van belang is

De ernst van criminaliteit is al sinds lange tijd een kernconcept in het strafrecht en in strafrechtstheorieën. BECCARIA benadrukte reeds in de 18de eeuw in zijn *'On Crimes and Punishments'* het belang van de ontwikkeling van een schaal van misdrijven, gaande van de minst ernstige tot de meest ernstige misdrijven. Op basis van deze schaal zouden dan geschikte straffen voor misdrijven kunnen bepaald worden (zie BELLAMY, 1995). In de strafwetboeken van hedendaagse samenlevingen wordt inderdaad – impliciet of expliciet – verwezen naar de ernst van misdrijven. In de meeste landen (bv. België) doet men dit impliciet, door bijvoorbeeld maximumstraffen voor misdrijven vast te leggen (VON HIRSCH, 2009, p. 118). Sommige landen gaan een stap verder en stellen – geïnspireerd door de ideeën van de 'deserts' of retributietheorieën – expliciet dat de straf proportioneel dient te zijn aan de ernst van het misdrijf. Dit is bijvoorbeeld het geval in Finland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk, waar recentelijk hervormingen binnen het strafrecht plaatsvonden, en in landen (bv. Verenigd Koninkrijk) waar men straftoemingsrichtlijnen ontwikkelde (VON HIRSCH, 2009). In deze landen reflecteert de ernst van het misdrijf de schade die toegebracht werd of had kunnen toegebracht worden aan het slachtoffer, alsook de graad van schuld ('culpability') of de mate waarin de dader 'blameworthy' is (vb. ASHWORTH, 2015).

De ernst van het feit is niet enkel van belang op het niveau van de straftoemeting, ook op het niveau van criminalisering of strafbaarstelling van gedrag is het concept van belang. SCHOEP en VANDERVEEN (2012) stellen in dit verband dat *'in de context van de beslissing tot straf-*

baarstelling speelt het begrip een rol ten behoeve van de concretisering en invulling van één of meerdere criteria voor strafbaarstelling' (SCHOEP & VANDERVEEN, 2012, p. 159). Ook in beleid van de huidige Belgische Minister van Justitie GEENS wordt verwezen naar de ernst van het misdrijf in de context van strafbaarstelling en de ontwikkeling van een taxatie-instrument ter bepaling van de strafwaardigheid van misdrijven.

Ten derde kent het ernstbegrip een centrale plaats in het domein van criminaliteitsbestrijding. We zien de laatste jaren een groeiende beleidsaandacht voor de aanpak en de bestrijding van vormen van 'ernstige criminaliteit' of 'serious crime', zowel op Europees als op nationaal niveau. Sommige wetenschappers voorspellen zelfs de ondergang van georganiseerde criminaliteit in Europa en de vervanging ervan door ernstige criminaliteit (vb. DORN & LEVI, 2009). We stelden op basis van een documentenanalyse inderdaad vast dat het bestrijden van ernstige criminaliteit prominent aanwezig is in beleidsdocumenten van de Europese Unie (EU) rond interne veiligheid en hoog op de agenda staat van Europol en Eurojust, de belangrijkste Europese veiligheidsinstellingen (PAOLI *et al.*, in druk). Zo wordt de bestrijding van (vormen van) 'serious crime' prioritair geacht in een aantal belangrijke Verdragen en missies van de EU en haar instellingen, en op nationaal niveau (vb. CHARLIER *et al.*, 2006).

Op basis van deze inzichten worden (ten minste) vier beleidsfasen geïdentificeerd die relevant zijn in het kader van het huidige onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit, namelijk 1) criminalisering, 2) prioriteitsstelling voor criminaliteitsbestrijding, 3) bestraffingsbeleid, en 4) bestraffingspraktijken.

Hoewel het niet tot de doelstellingen van dit artikel behoort gedetailleerd in te gaan op de complexe conceptualisering van het ernstbegrip, is het toch van belang kort stil te staan bij deze conceptualisering om de resultaten van het huidige onderzoek te kunnen kaderen (voor meer informatie over de conceptualisering van het ernstbegrip, zie ADRIAENSSEN, 2016).

De vier relevante beleidsfasen vormen de basis voor de conceptualisering. Bij de conceptualisering gingen we verder dan WARR (1989) die enkel de schadelijkheid en de morele verkeerdheid van het misdrijf onderscheidde als componenten van ernst, en gebruikten we inzichten uit verschillende disciplines (vb. rechtstheorieën, literatuur rond schade, beleidsdocumenten). We identificeerden vier componenten van de ernst van misdrijven, namelijk 1) de zwaarte van de schade van misdrijven, 2) de incidentie van misdrijven, 3) de incidentie van de schade van misdrijven, en 4) de morele verkeerdheid van misdrijven.

In tabel 1 worden de vier componenten van ernst gekoppeld aan de vier beleidsdoelstellingen waarin ernst van criminaliteit van belang is. Telkens wordt aangegeven in welke beleidsfase elke van de vier componenten relevant is. Zowel bij criminalisering, het bepalen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding, het bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken houdt men rekening met de zwaarte van de schade van het misdrijf (vb. ASHWORTH, 2015; SIMESTER & VON HIRSCH, 2011). De incidentie van de schade van het misdrijf wordt zowel door theoretici als beleidsmakers als relevant beschouwd voor het bepalen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding (vb. GREENFIELD & PAOLI, 2013). Voorstanders van het schadebeginsel vinden de incidentie van de schade van het misdrijf ook van belang voor het nemen van beslissingen rond criminalisering (vb. SIMESTER & VON HIRSCH, 2011), en in het bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken van bepaalde landen is het van belang om te komen tot uitspraken over de 'total harm' van misdrijven (vb. UK SENTENCING GUIDELINES COUNCIL, 2004). Voor het bepalen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding dient zonder twijfel rekening gehouden te worden met de incidentie van het misdrijf (vb. GREENFIELD & PAOLI, 2013). Ook voor beslissingen rond criminalisering van misdrijven is de incidentie van het misdrijf van belang, zo oordelen voorstanders van Mill's schadebeginsel (vb. FEINBERG, 1984; SIMESTER & VON HIRSCH, 2011). In sommige landen is de incidentie van het misdrijf ook relevant in het bestraffingsbeleid – en praktijken (vb. UK SENTENCING GUIDELINES COUNCIL, 2004). Tot slot stellen we vast dat er geen consensus bestaat over de relevan-

tie van de morele verkeerdheid van het misdrijf in de verschillende beleidsdoelstellingen. We stellen, ten eerste, vast dat de morele verkeerdheid van het misdrijf conceptueel verschillend is van de schuldigheid of ‘culpability’ van de dader dat als criterium geldt in het bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken, maar dat het er wel soms mee verward wordt (Simester & von Hirsch, 2011). Wat betreft de relevantie van deze component voor de criminalisering van misdrijven zijn er enerzijds academici die, uitgaande van het schadebeginsel van Mill, de morele verkeerdheid van misdrijven verwerpen als grond voor criminalisering (vb. Husak, 2007), terwijl er anderzijds academici zijn die stellen dat een bepaald gedrag enkel verboden kan worden op grond van de morele verkeerdheid ervan (vb. Moore, 1997). De meesten situeren zich tussen deze twee extremen en stellen dat de morele verkeerdheid een noodzakelijke, maar geen voldoende vereiste is voor de criminalisering van misdrijven (vb. Duff, 2014; Simester & von Hirsch, 2011). Noch in de academische literatuur, noch in beleidsdocumenten van de Europese Unie of in nationale beleidsdocumenten waarin men verwijst naar prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding wordt de morele verkeerdheid van het misdrijf echter als criterium vooropgesteld.

TABEL 1. DE VIER COMPONENTEN VAN ERNST VAN CRIMINALITEIT EN DE VIER BELEIDSDOELSTELLINGEN

		Beleidsdoelstellingen			
		Criminalisering	Prioriteitsstelling	Bestraffingsbeleid	Bestraffingspraktijken
Schadelijkheid	Zwaarte van de schade van het misdrijf	X	X	X	X
	Incidentie van de schade van het misdrijf	(X)	X	(X)	(X)
	Incidentie van het misdrijf	(X)	X	(X)	(X)
Morele verkeerdheid van het misdrijf		(X)	NR	(X)	(X)

Noot: X= relevant
(X)= wordt als relevant beschouwd door sommige auteurs of (beleids)instanties
NR= niet relevant

2. LITERATUURANALYSE

In wat volgt worden de voornaamste bevindingen uit de empirische studies besproken.⁴

2.1. De mate van consensus binnen de bevolking

De meeste onderzoekers poogden aan de hand van empirisch onderzoek na te gaan hoe burgers misdrijven classificeren in termen van ernst en in welke mate de verschillende groepen in de samenleving het eens zijn over de relatieve ordening van misdrijven. Naar een eensgezindheid tussen groepen over de relatieve ordening van misdrijven verwijst Miethe (1984, p. 461) met de term relatieve consensus. Over het algemeen vinden onderzoekers dat er een relatieve consensus bestaat en dat respondenten misdrijven met een vorm van fysieke schade als de meest ernstige misdrijven percipiëren. Delicten met (dreiging van) geweld tegen personen (vb. moord, doodslag, slagen en verwondingen) worden over het algemeen gevolgd door eigendomsdelicten (vb. inbraak, diefstal) en slachtofferloze delicten (vb. verkeersovertredingen). Witteboordendelicten die fysieke schade aanrichten aan personen worden doorgaans als ernstiger beschouwd worden dan delicten binnen deze categorie van misdrijven die enkel economische schade tot gevolg hebben (Stylianou, 2003, p. 42).

⁴ Zie ook Stylianou (2003).

Absolute consensus verwijst naar eensgezindheid tussen verschillende groepen in de samenleving over de relatieve ordening van misdrijven alsook over de concrete scores die men geeft aan misdrijven. Deze vorm van consensus is restrictiever (MIETHE, 1984, p. 461-462) en kon in het verleden slechts zelden aangetoond worden (zie STYLIANOU, 2003).

2.2. Beïnvloedende factoren

Uit onderzoek blijkt dat sociaaldemografische factoren in beperkte mate verantwoordelijk zijn voor de verschillen in ernstpercepties tussen respondenten of groepen van respondenten (STYLIANOU, 2003, p. 46; NEWMAN, 1976).

Daar waar WOLFGANG en zijn collega's (1985) geen significante verschillen konden aantonen, vonden de meeste andere onderzoekers wel verschillen tussen mannen en vrouwen in ernstpercepties van misdrijven (STYLIANOU, 2003, p. 46). Zo percipieerden de vrouwen in de studies van AKMAN en NORMANDEAU (1968), HSU (1973) en ROSSI *et al.* (1974) verkrachting gemiddeld als ernstiger dan mannen (deze bevinding werd echter niet ondersteund in een latere studie van DAVIS en KEMP (1994), en beoordeelden de vrouwen in RAUMA's (1991) studie slagen en verwondingen en inbraak als ernstiger dan de mannen in de steekproef. O'CONNELL en WHELAN (1996) vonden dan weer dat vrouwen seks met minderjarigen, het verkopen van marihuana en fraude ernstigere misdrijven vinden dan mannen. Dit spoort met de vaststelling van KWAN *et al.* (2002) dat vrouwen meer aandacht hebben voor de persoonlijke schade die het misdrijf aanricht (moord, verkrachting, slagen en verwondingen) en dat mannen misdrijven die schade toebrengen aan de samenleving in haar geheel ernstiger vinden. Uit de studie van SERAJZADEH (2008) bij Iraanse studenten blijkt dat vrouwen misdrijven over het algemeen als ernstiger percipiëren dan mannen en dat dit verschil in ernstpercepties nog sterker is voor seksuele, morele en ideologisch politieke misdrijven. GEBOTYS en zijn collega's (1988) vonden enkel een significant verschil tussen ernstpercepties van mannen en vrouwen was voor geweldsmisdrijven. Aan de andere kant schatten de mannelijke respondenten in het onderzoek van WALKER (1978) gewelddadig gedrag als ernstiger en belastingfraude als minder ernstig in dan de vrouwen in deze studie. WOLFGANG en zijn collega's (1985) en NEWMAN (1976) vonden echter geen enkel significant verschil in de ernstpercepties van mannen en vrouwen voor de in de studie opgenomen misdrijven.

Leeftijd blijkt eveneens gecorreleerd te zijn aan ernstinschattingen: jong zijn hangt over het algemeen samen met lagere ernstscores (ROSSI *et al.*, 1974). De relatie tussen leeftijd en ernstpercepties betreft dus een positieve relatie, zo stelt het merendeel van de onderzoekers. WOLFGANG en zijn medeonderzoekers (1985) concludeerden dat ouderen het stelen van een grote som geld als ernstiger inschatten dan jongere personen. O'CONNELL en WHELAN (1996) constateerden dat naarmate de leeftijd van de respondent steeg, ook zijn/haar ernstscores voor de misdrijven seks met een minderjarige, de verkoop van marihuana en publieke fraude stegen. DAVIS en KEMP (1994) vroegen respondenten uit Christchurch 25 misdrijven te beoordelen naar hun ernst en vonden dat ouderen de misdrijven die over het algemeen als minder ernstig geëvalueerd worden (drugmisdrijven, wapendracht, diefstal), als ernstiger beoordeelden dan jongere respondenten. Ook EINAT en HERZOG (2011) vonden dat ouderen drugmisdrijven als ernstiger beoordeelden dan jongeren. KWAN *et al.* (2002) identificeerden de factor leeftijd als factor die het meest verantwoordelijk zou zijn voor verschillen in ernstpercepties tussen de respondenten in de steekproef. Ze stelden vast dat, hoewel er een grote overeenkomst bestond tussen jongeren en ouderen wat betreft de ernstscores voor misdrijven als moord en verkrachting, minder ernstige misdrijven zoals omkoping, wapenbezit, bedrog, vervalsing, fraude en illegale vereniging op een verschillende wijze geëvalueerd werden door jongeren in vergelijking met ouderen. Zo zouden jongeren misdrijven die waarden als rechtvaardigheid en eerlijkheid schenden (omkoperij, bedrog, ver-

valsing, fraude) als ernstiger percipiëren, terwijl ouderen hogere ernstscores toekenden aan illegale vereniging en wapenbezit (KWAN *et al.*, 2002). ROSENMERKEL (2001) vond echter geen invloed van leeftijd op ernstpercepties van misdrijven.

Ook de variabele opleidingsniveau blijkt te correleren met ernstinschattingen. Over de precieze richting van het verband bestaat er echter nog onduidelijkheid. ROSSI *et al.* (1974) vonden dat de hoger opgeleide respondenten in de steekproef ernstscores gaven die overeenstemmen met de gemiddelde ernstscores uit de steekproef. Als verklaring voor deze bevindingen haalden de onderzoekers aan dat jonge welopgeleide personen beter op de hoogte zijn van de normen en waarden in de samenleving en dat ze op een meer betrouwbare manier kunnen omgaan met de taal van een vragenlijst. NEWMAN (1976) en RAUMA (1991) kwamen tot de bevinding dat hoger opgeleide respondenten lagere ernstscores gaven aan de opgenomen misdrijven, behalve voor het misdrijf homoseksueel zijn. Hoewel KWAN *et al.* (2002) in vergelijking met de leeftijd en het geslacht van de respondent een minder groot effect vond van opleidingsniveau op ernstpercepties, vonden ze dat hoger opgeleiden misdrijven zoals afpersing en omkoping als ernstiger evalueerden dan lager opgeleiden, en dat lager opgeleiden diefstal, inbraak en drugdelicten als ernstiger percipieerden dan hoger opgeleide respondenten. O'CONNELL en WHELAN (1996) constateerden dat het opleidingsniveau van de respondent enkel negatief correleerde met de ernstpercepties van de verkoop van marihuana.

Wat betreft afkomst zijn de resultaten inconsistent. Daar waar sommige onderzoekers positieve verbanden vonden tussen ernstpercepties van criminaliteit en blank zijn (vb. WOLFGANG *et al.*, 1985), vonden anderen positieve verbanden tussen ernstpercepties en kleurlijng zijn (vb. RAUMA, 1991; ROSSI *et al.*, 1974). VOGEL en MEEKER (2001) richtten hun onderzoek specifiek op Afro-Amerikanen woonachtig in Atlanta, Georgia en Washington en concludeerden dat niet het feit dat men Afro-Amerikaan is, maar wel het complexe samenspel tussen individuele kenmerken, buurtkenmerken en persoonlijke ervaringen aan de basis ligt van de percepties van deze specifieke groep van respondenten.

Ook de resultaten over het verband tussen ernstpercepties van criminaliteit en sociaaleconomische status zijn tegenstrijdig. Daar waar WALKER (1978) een positief significant verband vond tussen ernstpercepties van gewelddadige misdrijven en het hebben van een hogere sociaaleconomische status, vonden HAGAN *et al.* (1977) enkel een positief verband tussen het goedkeuren van homoseksualiteit en het hebben van een hogere sociaaleconomische status. In de studies van NEWMAN (1976), DAVIS en KEMP (1994) en SERAJZADEH (2008) werden geen significante verbanden gevonden tussen ernstpercepties en de sociaaleconomische status van de respondenten in de steekproef.

Een veel geciteerde studie in de relatie tussen ernstpercepties van criminaliteit en religiositeit is die van EVANS en SCOTT (1982). In hun vergelijking van steekproeven van Amerikaanse met Koeweitse universiteitsstudenten stelden ze vast dat het enige significante verschil tussen beide groepen betrekking had op zogenaamde 'morele misdrijven' (vb. abortus, prostitutie), wat volgens de auteurs te verklaren viel door de religieuze verschillen tussen de twee groepen (christen versus islam). NEWMAN (1976) vond een positief verband tussen ernstpercepties van criminaliteit en er een conservatief geloof op nahouden. SERAJZADEH (2008) vond een verband tussen religiositeit en ernstpercepties van Iraanse studenten: respondenten die er moderne ideeën en waarden op nahielden, percipieerden misdrijven als minder ernstig. Liberale en reformistische moslims bleken intellectueel toleranter te zijn en evalueerden misdrijven over het algemeen als minder ernstig. Het grootste verschil tussen moslimgemeenschappen en andere gemeenschappen vond SERAJZADEH (2008) bij seksuele misdrijven: moslims schatten de ernst hiervan extreem hoog in. HERZOG (2003b) vergeleek de ernstpercepties van Israëliische joden en moslims en vond een significante invloed van religiositeit op ernstinschattingen. Zowel seculiere joden als

seculiere moslims percipieerden de opgenomen misdrijven als minder ernstig dan religieuze en zeer religieuze respondenten. Verder vonden moslims geweldsmisdrijven minder ernstig en slachtofferloze misdrijven ernstiger dan de joden in de steekproef, ongeacht de intensiteit van het geloof.

Daar waar WOLFGANG *et al.* (1985) en GEBOTYS en zijn collega's (1988) een verschil vonden in ernstpercepties voor heel wat bevraagde misdrijven tussen slachtoffers en niet-slachtoffers van criminaliteit, vonden LEVI en JONES (1985) en ROSSI en zijn collega's (1974) geen enkel significant verschil tussen deze twee groepen. Ook in de meer recente studies van LYONS (2008) naar ernstpercepties van haatmisdrijven, in de Nieuw-Zeelandse studie van DAVIS en KEMP (1994) en in het onderzoek bij universiteitsstudenten van ROSENMERKEL (2001) vond men nagenoeg geen invloed van slachtofferschap op ernstpercepties van de opgenomen misdrijven.

3. ONDERZOEKSVRAGEN EN HYPOTHESEN

De volgende onderzoeksvragen staan centraal in deze bijdrage:

Hoe percipiëren burgers de ernst van misdrijven?

- Hoe classificeren burgers misdrijven op basis van hun ernst?
- In welke mate bestaat er relatieve en absolute consensus tussen verschillende groepen?
- In welke mate worden ernstpercepties beïnvloed door sociaaldemografische factoren en slachtofferschap van criminaliteit?

We formuleren ook zes hypothesen op basis van de bevindingen van voorgaand onderzoek:

- H1: De misdrijven moord, slagen en verwondingen en aanranding (persoonsmisdrijven) worden als ernstiger gepercipieerd dan de misdrijven inbraak, diefstal en vandalisme (eigendomsmisdrijven).
- H2: Het misdrijf terrorisme wordt als ernstiger gepercipieerd dan de misdrijven bedrijfsfraude, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie.
- H3: Er bestaat een relatieve consensus in de ernstpercepties van misdrijven tussen de verschillende groepen van respondenten.
- H4: Er bestaat geen absolute consensus in de ernstpercepties van misdrijven tussen de verschillende groepen van respondenten.
- H5: Sociaaldemografische factoren zijn in beperkte mate verantwoordelijk voor verschillen in ernstpercepties tussen respondenten.
- H6: Wie de laatste vijf jaar slachtoffer was van een misdrijf, zal dit misdrijf ernstiger vinden dan wie geen slachtoffer was van dit misdrijf.

4. METHODOLOGIE

In de huidige studie werd gepoogd een onderzoeksdesign op te zetten dat de tekortkomingen van voorgaande surveys opvangt. Waar onderzoekers in het verleden meestal niet-toevalsgerichte steekproeven trokken van algemene of specifieke populaties (vb. studenten, politieambtenaren) (vb. SELLIN & WOLFGANG, 1964), werd in deze studie geopteerd voor een representatieve steekproef. Meer bepaald werd een naar provincie gestratificeerde tweetrapssteekproef van 3000 personen woonachtig in Vlaanderen (100 personen in 30 steden/gemeenten) getrokken. Na toepassing van de Total Design Method (DILLMAN, 1978) via een postenquète, werd met 1278 geldig teruggestuurde vragenlijsten een responsgraad verkre-

gen van 42.6%. In tabel 2 worden de steekproefkarakteristieken van de effectief gerealiseerde steekproef weergegeven.⁵

TABEL 2. SOCIAALDEMOGRAFISCHE KARAKTERISTIEKEN EN ERVARING MET SLACHTOFFERSCHAP VAN DE RESPONDENTEN IN DE STEEKPROEF

Variabelen	N	%
Geslacht		
Man	596	47.0
Vrouw	673	53.0
Leeftijd		
18-24	116	9.2
25-34	162	12.8
35-49	322	25.5
50-64	372	29.4
65+	292	23.1
Opleidingsniveau		
Geen opleiding	33	2.6
Lager onderwijs	116	9.2
Secundair onderwijs	563	44.9
Hogeschool onderwijs	391	31.2
Universitair onderwijs	131	10.4
Andere	21	1.7
Afkomst		
België	1176	92.7
Andere	93	7.3
Direct slachtofferschap		
Inbraak	180	14.3
Diefstal	457	36.1
Slagen en verwondingen	108	8.5
Aanranding	54	4.3
Bedrijfsfraude	98	7.7
Vandalisme	402	31.7
Indirect slachtofferschap		
Inbraak	796	63.5
Diefstal	841	66.6
Slagen en verwondingen	344	27.2
Aanranding	126	10.0
Bedrijfsfraude	156	12.3
Vandalisme	623	49.4

Vragenlijst

Er werden tien misdrijven opgenomen in de vragenlijst: drie misdrijven tegen personen (moord, slagen en verwondingen, aanranding), drie misdrijven tegen eigendommen (diefstal, inbraak, vandalisme) en vier misdrijven die behoren tot de brede categorie van georganiseerde en bedrijfscriminaliteit (cocainehandel, bedrijfsfraude, terrorisme en can-

⁵ One sample chikwadrattesten tonen aan dat de steekproef representatief is voor geslacht ($\chi^2=101$, $df=1$, $p>.05$), maar niet voor leeftijd ($\chi^2=15.360$, $df=4$, $p<.05$) en opleidingsniveau ($\chi^2=2068.370$, $df=3$, $p<.05$). Er is een overrepresentatie van 50-64-jarigen, en een onderrepresentatie van de jongere leeftijdsgroepen (18-24 jaar en 25-34 jaar) in de steekproef. Er is voorts ook een onderrepresentatie van respondenten zonder diploma of enkel een diploma lager onderwijs, alsook van het aantal respondenten met een middelbaar onderwijs diploma. Anderzijds zien we een overrepresentatie van de respondenten die een diploma hoger onderwijs buiten de universiteit behaalden.

nabishandel – en productie). Deze misdrijven werden geselecteerd op basis van een inhoudsanalyse van misdrijven op televisie in Vlaanderen (ADRIAENSSEN, 2016).⁶ Voorgaande studies verschillen onderling ook in de beschrijvingen van de misdrijven die opgenomen worden in de vragenlijst (zie ook STYLIANOU, 2003). Zo gaven sommige onderzoekers enkel de naam van de misdrijven (vb. NEWMAN, 1976), terwijl anderen het ‘factorial survey design’ gebruikten en gedetailleerde informatie gaven over de dader, het slachtoffer en de omstandigheden van het misdrijf (vb. HERZOG, 2003a). In de huidige studie werd gekozen voor een middenweg tussen deze twee extremen en werden korte omschrijvingen van de misdrijven gegeven (vb. SELLIN & WOLFGANG, 1964).

Om tegemoet te komen aan de kritiek op een gebrek aan conceptualisering van het ernstbegrip in voorgaand onderzoek werden vier componenten van ernst van criminaliteit geïdentificeerd (zie *supra*), namelijk de zwaarte van de schade van het misdrijf, de incidentie van het misdrijf, de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf en de morele verkeerdheid van het misdrijf (zie *supra*). Deze componenten vormen de basis voor onze vragen naar de ernst van de misdrijven. Meer bepaald werd aan de respondenten gevraagd te antwoorden op de volgende vraag ‘Rekening houdend met de vragen die u beantwoordde over het voorkomen, de zwaarte van de schade en de morele verkeerdheid van misdrijven, hoe ernstig vindt u onderstaande misdrijven? [...]’.⁷ Ze konden dan op basis van een negenpunt Likertschaal, gaande van ‘helemaal niet ernstig’ tot ‘zeer ernstig’, aangeven hoe ernstig ze het betreffende misdrijf vonden.

Verder werden in de vragenlijst zeven sociaaldemografische variabelen opgenomen. De respondenten beantwoordden vragen over hun geslacht (dichotoom), leeftijd (continu), sociaaleconomische status (vijfpuntenschaal met zeven items, $\alpha = .929$), opleidingsniveau (vijf categorieën, dummy), eigen afkomst en afkomst van de ouders (dichotoom: in België geboren of in een ander land dan België geboren), religie (zeven categorieën, dummy) en mate van gelovigheid (vijfpunten Likertschaal).

Tot slot werd gevraagd of men in de afgelopen vijf jaar zelf slachtoffer werd van één van de bevraagde misdrijven (direct slachtofferschap), en of één van hun vrienden, burens, familieleden of kennissen slachtoffer werd (indirect slachtofferschap) (ja/nee).⁸

De vragenlijst werd onderworpen aan een kwalitatieve (i.e. cognitieve interviews) en een kwantitatieve (i.e. survey) pretest.

5. RESULTATEN

5.1. Gemiddelde ernstscores

De gemiddelde scores op de vraag naar de ernst van misdrijven liggen relatief hoog: alle misdrijven krijgen een gemiddelde score die ligt tussen 7.36 en 8.96 op een negenpunten schaal. Het misdrijf cannabishandel – en productie wordt gepercipieerd als het minst ernstige misdrijf (7.36), terwijl moord als het meest ernstige misdrijf (8.96) beschouwd wordt door de respondenten. Na moord volgen terrorisme (8.82), aanranding (8.66), slagen en verwondingen (8.32), inbraak (8.09), diefstal (8.00), cocaïnehandel (7.97), vandalisme (7.71) en bedrijfsfraude (7.59). Wat bovendien opvalt is de grote gelijkheid tussen de misdrijven in de ernstscores. De gemiddelde ernstscores bevinden zich allemaal tussen 7.36 en 8.96; dit is

⁶ Een tweede doelstelling van het onderzoek naar ernstpercepties van misdrijven was het bestuderen van het verband tussen ernstpercepties van criminaliteit en televisiegebruik.

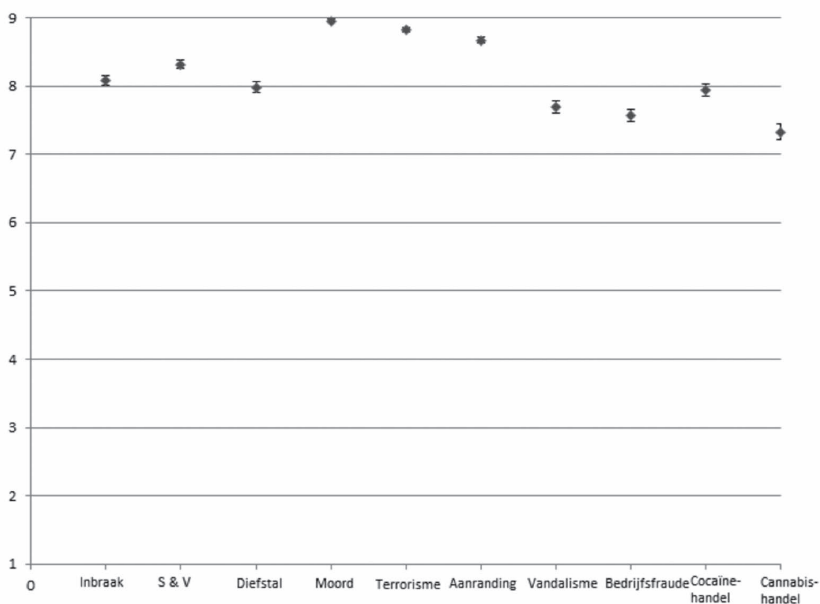
⁷ Voor elk van de tien misdrijven werden in feite vijf vragen gesteld: vier vragen over de componenten van ernstpercepties en een vraag over ernstpercepties zelf (voor meer informatie over deze vragen en schaalconstructies, zie ADRIAENSSEN, 2016). In deze bijdrage staat enkel de vraag naar ernstpercepties centraal.

⁸ Deze vraag werd niet gesteld voor moord, terrorisme, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie.

slechts een verschil van 1.5 schaalpunten (zie figuur 1). Meer bepaald variëren de standaarddeviaties van .36 voor moord en 2.06 voor cannabishandel – en productie. Ook de betrouwbaarheidsintervallen (95%, $p < .05$)⁹ wijzen op een geringe mate van variatie in de antwoorden van de respondenten. Hoewel figuur 1 aantoont dat geen enkel interval een grote range heeft, is het betrouwbaarheidsinterval het breedst voor de misdrijven vandalisme, bedrijfsfraude, cocaïnehandel, cannabishandel – en productie en het minst breed voor moord, terrorisme en aanranding.

Ondanks deze geringe absolute verschillen tussen de misdrijven tonen t-tests¹⁰ aan dat er significante verschillen bestaan tussen de gemiddelde ernstscores van de misdrijven. Dit geldt voor de paarsgewijze vergelijkingen tussen alle misdrijven, behalve tussen diefstal en cocaïnehandel ($t(0.991)$, $p = 0.322$).¹¹ Deze resultaten bevestigen hypothese 1, die stelt dat de misdrijven moord, slagen en verwondingen en aanranding als significant ernstiger gepercipieerd worden dan inbraak, diefstal en vandalisme. Ook hypothese 2 wordt bevestigd: terrorisme wordt als significant ernstiger gepercipieerd dan bedrijfsfraude, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie.¹² Hoewel er dus kleine verschillen bestaan tussen de ernstpercepties van de tien misdrijven, zijn ze wel significant.

FIGUUR 1. VISUEEL OVERZICHT VAN DE 95% BETROUWBAARHEIDSINTERVALLLEN ($p < .05$) EN DE GEMIDDELDEN VAN DE ERNSTPERCEPTIES VAN DE MISDRIJVEN

⁹ Een betrouwbaarheidsinterval is een range van waarden waarbinnen de populatiewaarde met 95% zekerheid valt (FIELD, 2009, p. 43).

¹⁰ T-tests worden uitgevoerd om te onderzoeken of twee gemiddelden aan elkaar gelijk zijn; het is een ideale maat om twee groepen met elkaar te vergelijken (DE VOCHT, 2008, p. 166).

¹¹ Voor alle paarsgewijze vergelijkingen tussen de misdrijven geldt, $p = .00$. Voor vandalisme vs. fraude: $p = .02$ ($< .01$).

¹² Om na te gaan of de misdrijven in categorieën kunnen opgedeeld worden op basis van de gemiddelde ernstscores, werd een exploratieve factoranalyse uitgevoerd. De factoranalyse geeft drie factoren aan met een eigenwaarde groter dan 1 en ook de 'scree plot' duidt op drie factoren. Echter, zes van de tien misdrijven laden op twee factoren. Het is bijgevolg niet zo dat alle bevraagde misdrijven tegen personen, eigendommen of georganiseerde misdrijven samenhangen, en ook andere groeperingen (vb. op basis van de aantasting van de fysieke integriteit) blijken niet mogelijk te zijn.

5.2. De mate van relatieve en absolute consensus

Vervolgens werd de mate van relatieve en absolute consensus tussen groepen nagegaan. De groepen worden gevormd op basis van het geslacht, de leeftijd, het opleidingsniveau en het directe slachtofferschap van de respondenten.¹³

Om na te gaan of er een (globale) relatieve consensus bestaat tussen de groepen, werd – in navolging van MIETHE (1984) – een Pearson correlatiecoëfficiënt¹⁴ berekend door de gemiddelde ernstscores per groep van respondenten met elkaar te correleren. Concreet betekent dit dat er een nieuwe dataset gecreëerd wordt waarin de misdrijven de cases vormen ($n=10$) en de gemiddelden per groep op de vraag naar ernstpercepties de geobserveerde waarden zijn. Het gemiddelde op de vraag naar ernstpercepties van groep x wordt dan gecorreleerd met het gemiddelde op de vraag naar ernstpercepties van groep y . Ter indicatie geldt dat correlatiecoëfficiënten die hoger zijn dan .70 wijzen op het bestaan van dit type van consensus (MIETHE, 1984, p. 461; ROSSI *et al.*, 1974, p. 227).

Zoals weergegeven in tabel 3 zijn de correlatiecoëfficiënten voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau telkens hoog ($>.96$). Op basis van deze resultaten kan hypothese 3 bevestigd worden: er bestaat een relatieve consensus in ernstpercepties van misdrijven tussen mannen en vrouwen, lager en hoger opgeleiden, oudere en jongere respondenten en slachtoffers en niet-slachtoffers van een van de bevraagde misdrijven in de afgelopen vijf jaar.

Absolute consensus kan nagegaan worden aan de hand van de methode van de enkelvoudige lineaire regressievergelijking, met ernstpercepties van de ene groep als afhankelijke variabele en ernstpercepties van de andere groep als onafhankelijke variabele (MIETHE, 1984). Wanneer er geen significante verschillen bestaan tussen de waarden in de regressievergelijking en de hypothetische waarden van het intercept en de hellingscoëfficiënt (i.e. $a=0$; $b=1$) is er sprake van een absolute consensus. Een insignificante F-test wijst eveneens op een absolute consensus (MIETHE, 1984, p. 461-462). Ook hier wordt gewerkt met de nieuwe dataset (zie *supra*). Telkens wordt het gemiddelde op de vraag naar ernstpercepties van groep x als afhankelijke variabele en het gemiddelde op de vraag naar ernstpercepties van groep y als onafhankelijke variabele in de lineaire regressieanalyse ingevoerd.

Zoals samengevat is in tabel 3 tonen de regressievergelijkingen van mannen op vrouwen, van jongere op oudere, laagopgeleide op hoogopgeleide en niet-slachtoffers op slachtoffers, aan dat er geen absolute consensus bestaat tussen de groepen. Telkens zijn zowel het intercept als de hellingscoëfficiënt significant verschillend van respectievelijk 0 en 1. De F-tests tonen evenmin een absolute consensus aan ($F, p<.01$). Hypothese 4 wordt bijgevolg bevestigd. Meer bepaald kan op basis van de richting van de intercepten geconcludeerd worden dat vrouwen, oudere respondenten, laagopgeleiden en slachtoffers misdrijven over het algemeen als ernstiger percipiëren dan mannen, jongere respondenten, hoogopgeleiden en niet-slachtoffers.

¹³ Voor wat betreft leeftijd onderscheiden we een groep van respondenten die jonger zijn dan 50 jaar (=mediaan) en een groep van respondenten van 50 jaar of ouder. Voor wat betreft opleidingsniveau onderscheiden we een groep van laaggeschoolde (geen diploma, lager onderwijs, secundair onderwijs) en een groep van hooggeschoolde respondenten (hoger en universitair onderwijs).

¹⁴ De Pearson correlatiecoëfficiënt wordt gebruikt om het verband tussen twee metrische variabelen weer te geven (DE VOCHT, 2008, p. 187).

TABEL 3. OVERZICHT VAN DE CORRELATIECOËFFICIËNTEN EN REGRESSIEVERGELIJKINGEN
VAN DE VERSCHILLENDE GROEPEN VAN RESPONDENTEN

Groepen van respondenten	Globale relatieve consensus	Globale absolute consensus	
	Pearson's r	Regressiemodel*	F-ratios H ₀ : a=0; b=1
Mannen – vrouwen	.982	$Y_m = -2.796 + 1.305 X_v$ (.005) (.000)	$F_{2,8} = 213.708^{**}$
Slachtoffer – niet-slachtoffer	.965	$Y_{nsl} = .325 + .959 X_{sl}$ (.678) (.000)	$F_{2,8} = 107.482^{**}$
Laagopgeleid – hoogopgeleid	.986	$Y_{laag} = 3.160 + .644 X_{hoog}$ (.000) (.000)	$F_{2,8} = 276.221^{**}$
Jongeren – ouderen	.978	$Y_{jong} = -9.367 + 20.56 X_{oud}$ (.000) (.000)	$F_{2,8} = 178.449^{**}$

* Voor elk regressiemodel geldt dat Y verwijst naar de voorspelde gemiddelde score op de vraag naar ernstpercepties van de eerste groep, en X het gemiddelde op de vraag naar ernstpercepties van de tweede groep betreft. Tussen haakjes staan telkens de standaardfouten voor de t-tests van de aparte hypothese dat a=0 en b=1.

** $p < .01$ (i.e. verwerping van de nulhypothese dat er een absolute consensus bestaat tussen beide groepen)

5.3. Factoren die de ernstpercepties beïnvloeden

Na het testen van de assumpties (homoscedasticiteit, lineariteit, normaliteit, multicollineariteit), werd een hiërarchische of stapsgewijze multiële regressieanalyse uitgevoerd, waarbij twee blokken van variabelen ingevoerd werden, namelijk een blok met sociaaldemografische factoren en een blok met variabelen die direct en indirect slachtofferschap meten (n=754, listwise deletion). Naar analogie met voorgaand onderzoek vormt de gemiddelde score op de vraag naar ernstpercepties van de misdrijven samen, hierbij de afhankelijke variabele (vb. SELLIN & WOLFGANG, 1964; WARR, 1989). De resultaten (zie tabel 4) tonen aan dat de sociaaldemografische variabelen (model 1) samen 11.0% van de variantie in het eerste model verklaren. De bèta-coëfficiënten en bijhorende significantieniveaus tonen aan dat de leeftijd ($\beta = .250$, $p < .01$) een positieve, en sociaaleconomische status een negatieve significante voorspeller is van ernstpercepties van criminaliteit ($\beta = -.133$, $p < .01$). Dit impliceert dat oudere respondenten en respondenten met een lagere sociaaleconomische status misdrijven als ernstiger percipiëren dan jongeren en respondenten met een hogere sociaaleconomische status. De overige controlevariabelen vormen geen significante voorspellers van ernstpercepties ($p > .05$). In het tweede model worden de variabelen die slachtofferschap meten, toegevoegd. De resultaten tonen dat de toevoeging van deze variabelen geen significante verbetering inhoudt tegenover het eerste model met enkel de controlevariabelen. De verklaarde variantie betreft 11.3% (F Change=2.285; sign. F Change=.102, $p > .05$). Noch de variabelen die direct, noch de variabelen die indirect slachtofferschap meten, dragen, met andere woorden, significant bij tot een verbetering van het model. De leeftijd en de sociaaleconomische status van de respondenten blijven significante voorspellers van ernstpercepties van misdrijven. Ook de mate van gelovigheid blijkt in dit tweede model ernstpercepties positief te beïnvloeden ($\beta = .089$, $p < .05$).

TABEL 4. RESULTATEN VAN DE STAPSGEWIJZE LINEAIRE REGRESSIE MET ERNSTPERCEPTIES VAN MISDRIVEN ALS AFHANKELIJKE VARIABLE MET DE SOCIAALDEMOGRAFISCHE VARIABLEN EN DE VARIABLEN DIE SLACHTOFFERSCHAP METEN ALS ONAFHANKELIJKE VARIABLEN (N=754)

Variabelen	Model 1 β	Model 2 β
Controlevariabelen		
Geslacht (Man=0)	.040	.037
Leeftijd	.250**	.259**
SES (financiële ruimte)	-.133**	-.129**
Diploma (Geen=0)		
Lager onderwijs	.001	.003
Secundair onderwijs	.026	.029
Hoger onderwijs	.006	.004
Universitair onderwijs	-.046	-.052
Afkomst (België=0)		
Eigen afkomst	-.024	-.024
Afkomst vader	.017	.016
Afkomst moeder	.027	.026
Godsdienst (Geen=0)		
(Rooms)Katholiek	-.003	-.004
Protestants	-.031	-.030
Orthodox	-.031	-.031
Jodendom	.020	.017
Islam / moslim	.050	.049
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)	.017	.011
Mate van gelovigheid	.087	.089*
Slachtofferschap van criminaliteit		
Direct slachtofferschap (Nee=0)		.065
Indirect slachtofferschap (Nee=0)		.025
Adjusted R ²	.110	.113
R ² Change		.005
F Change	6.489	2.285
sign. F Change	.000	.102

Ten slotte worden aan de hand van de ‘factorial anova’ test interactie-effecten berekend om het effect dat combinaties van onafhankelijke variabelen mogelijk hebben op ernstpercepties van criminaliteit na te gaan. De resultaten tonen voor geen enkel paar van onafhankelijke variabelen een interactie-effect aan (voor ieder paar geldt dat $p > .05$). Op basis van deze en voorgaande resultaten kan besloten worden hypothese 5 over de beperkte invloed van sociaaldemografische variabelen, alsook hypothese 6 over de invloed van slachtofferschap, te bevestigen.

6. DISCUSSIE EN CONCLUSIE

In deze bijdrage stond één grote doelstelling voorop, namelijk de onderzoekstraditie naar de gepercipieerde ernst van misdrijven nieuw leven inblazen en introduceren in België. Meer bepaald 1) werd achterhaald hoe burgers misdrijven classificeren op basis van hun ernst, 2) werd de mate van relatieve en absolute consensus tussen groepen van respondenten nagegaan, en 3) werd onderzocht in welke mate ernstpercepties beïnvloed worden door sociaaldemografische factoren en slachtofferschap.

Om deze doelstellingen te bereiken werd een vragenlijst uitgestuurd naar 3000 volwassen burgers in Vlaanderen. Met een responsgraad van 42.6%, werden 1278 vragenlijsten geanalyseerd. De resultaten van dit empirisch onderzoek leverden een aantal bevindingen op die in de lijn liggen van voorgaande studies in de onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit, maar tegelijkertijd werden resultaten gevonden die voorgaande studies tegenspreken of nieuwe inzichten opleveren.

6.1. Geen verrassende resultaten

Enerzijds zijn er bevindingen die sporen met de resultaten van voorgaande studies.

Ten eerste volgt de ranking van de misdrijven in het huidige onderzoek de rankings in voorgaande studies (vb. SELLIN & WOLFGANG, 1964; ROSSI *et al.* 1974; CULLEN *et al.*, 1985). Zo worden de persoonsmisdrijven moord, aanranding en slagen en verwondingen als ernstiger gepercipieerd door de respondenten dan de eigendoms misdrijven diefstal, inbraak en vandalisme. Wat betreft de bredere categorie van georganiseerde en bedrijfscriminaliteit stellen we vast dat terrorisme als zeer ernstig gepercipieerd wordt, met een score net onder de gemiddelde ernstscore voor moord. Bedrijfsfraude, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie krijgen lagere ernstscores die in de lijn liggen van de ernstscores van het misdrijf vandalisme. Een mogelijke verklaring voor deze discrepantie tussen de georganiseerde misdrijven is dat misdrijven die fysieke schade voortbrengen door het publiek doorgaans als ernstiger gepercipieerd worden dan misdrijven zonder fysieke schade (vb. ROSSI *et al.*, 1974; WARR, 1989).

Ten tweede tonen de resultaten een relatieve consensus aan tussen groepen van respondenten. Dit werd in voorgaande studies naar ernstpercepties ook aangetoond (vb. MIETHE, 1984; ROSSI *et al.*, 1974). Zowel mannen als vrouwen, jongeren als ouderen, hoogopgeleide en laagopgeleide respondenten en slachtoffers en niet-slachtoffers, geven eenzelfde relatieve ordening aan de tien misdrijven. De keuze voor de misdrijven in de vragenlijst kan aan de basis liggen van deze hoge mate van consensus. Er werden zes klassieke misdrijven geselecteerd waarover mogelijk weinig twijfel bestaat m.b.t. de ernst. Wanneer dan correlaties berekend worden tussen ernstpercepties van deze misdrijven, die gemiddeld gezien altijd een hoge of een minder hoge score op de schaal krijgen, is de kans reëel dat er resultaten opduiken die op consensus wijzen (MIETHE, 1982, p. 518).

De analyses voor absolute consensus leveren eveneens bevindingen op die sporen met de resultaten van voorgaande studies (vb. MIETHE, 1984). Zo werd in de huidige studie geen absolute consensus gevonden bij groepen op basis van geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en slachtofferschap. Vrouwen, oudere respondenten, laagopgeleiden en slachtoffers, beschouwen de bevroegde misdrijven gemiddeld gezien als ernstiger dan mannen, jongere en hoogopgeleide respondenten en niet-slachtoffers.

Vervolgens stemt ook de bevinding dat de leeftijd van de respondent positief samenhangt met ernstpercepties van criminaliteit overeen met de resultaten uit voorgaand onderzoek (vb. ROSSI *et al.*, 1974; WOLFGANG *et al.*, 1985). Er bestaan twee mogelijke verklaringen voor de bevinding dat oudere respondenten misdrijven doorgaans als ernstiger inschatten dan jongere respondenten. Ten eerste is het mogelijk dat door het ouder worden waarden van mensen veranderen ('ageing effect'). Anderzijds is het ook mogelijk dat de respondenten andere kenmerken vertonen (en dus verschillende percepties) omdat ze in een andere tijdperiode geboren zijn ('cohort effect') (BLANCHARD *et al.*, 1977), dat ouderen zich meer bekommeren om de fysieke gevolgen die hun handelen en eventueel slachtofferschap met zich kunnen meebrengen of dat ze angstiger zijn om slachtoffer van een misdrijf te worden ('fear of crime').

De mate van gelovigheid werd nog niet vaak expliciet opgenomen in het onderzoek naar ernstpercepties van criminaliteit. Toch ligt de bevinding dat de mate van gelovigheid ernstpercepties positief beïnvloedt, impliciet in lijn met de resultaten van voorgaand onderzoek. Zo vond HERZOG (2003b) dat seculiere moslims en joden misdrijven als minder ernstig percipieerden dan religieuze en zeer religieuze respondenten.

Ten slotte tonen de resultaten aan dat direct slachtofferschap van één (of meerdere) van de bevraagde misdrijven in de afgelopen vijf jaar een positieve voorspeller is van algemene ernstpercepties van misdrijven. Ook GEBOTYS *et al.* (1988) en WOLFGANG *et al.* (1985) rapporteerden significante verschillen tussen slachtoffers en niet-slachtoffers.

6.2. Hoge ernstscores en weinig variatie tussen de misdrijven

Anderzijds komen er een aantal nieuwe inzichten naar voren uit de huidige studie.

Opvallend in tegenstelling tot voorgaande studies (vb. WARR, 1989; SELLIN & WOLFGANG, 1964) is dat de gemiddelde ernstscores in de huidige studie over de hele lijn hoog zijn en dicht bij elkaar liggen: geen enkel misdrijf heeft een gemiddelde ernstscore die lager ligt dan 7 op een schaal van 9. De respondenten in de steekproef vinden misdrijven over het algemeen dus ernstig tot zeer ernstig. Deze bevinding wijkt af van de bevindingen uit eerdere studies, waar de gemiddelde ernstscores voor soortgelijke misdrijven opmerkelijk lager liggen (vb. winkeldiefstal bij WARR krijgt een score van 3.13 op een schaal van 11, inbraak in een woning krijgt een ernstscore van 6.69). Drie verklaringen voor deze hoge ernstscores kunnen aangehaald worden. Ten eerste werd het merendeel van de voorgaande studies uitgevoerd in de Verenigde Staten, een land waar een ander politieel en justitieel systeem van toepassing is, waar beleid gevoerd wordt vanuit andere overtuigingen en waar de misdrijfstatistiek anders zijn dan in België (en Vlaanderen). Het is dan ook mogelijk dat personen die opgroeien in het sociaal klimaat in de Verenigde Staten andere meningen over criminaliteit ontwikkelen dan personen die opgroeien in Vlaanderen, België of Europa. Een tweede verklaring vinden we in de tijdsgeest waarin de studies uitgevoerd werden. De onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit kende haar piek in de jaren '70 en '80. De huidige studie werd vier decennia later uitgevoerd, in een tijdsgeest waar criminaliteit, veiligheid en criminaliteitscontrole hoog op de politieke agenda staan (zie 'culture of control' van GARLAND en 'risicomaatschappij' van BECK). Het is bijgevolg mogelijk dat de huidige publieke opinie 'gevormd' is naar de tijdsgeest en dat men zich meer bewust geworden is van het effect dat criminaliteit heeft op de samenleving. Deze bewustwording zou zich bijgevolg kunnen vertalen in een hoge gepercipieerde ernst van misdrijven. Ten derde is het mogelijk dat enkel 'brave burgers' met een groot verantwoordelijkheidsgevoel en sterke waarden en normen de vragenlijst invulden en dat mensen die misdrijven over het algemeen als minder ernstig beschouwen, niet meewerkten aan het onderzoek.

Een tweede opvallende bevinding die samenhangt met de hoge ernstscores is dat er weinig variatie zit in de antwoorden van de respondenten op de vraag naar de ernst van misdrijven. De tien scores bevinden zich alle tussen 7.36 en 8.96. Deze lage spreiding in de antwoorden van de respondenten is opvallend in het licht het bestraffingsbeleid – en praktijken en het controlebeleid. Daar is de ernst van misdrijven immers een bepalende factor voor het bepalen van de geschikte straf voor een misdrijf en het stellen van prioriteiten in criminaliteitsbestrijding. Daar waar in het beleid bepaalde misdrijven duidelijk als ernstiger beschouwd worden dan andere (bv. cocaïnehandel krijgt zwaardere straffen en staat hoger op de agenda in criminaliteitsbestrijding dan diefstal), is er in de antwoorden van het publiek weinig spreiding. Wanneer de resultaten echter voorgesteld werden op een tweepuntenschaal (van antwoordcategorie 7 tot 9) zien we wel een variatie tussen de misdrijven,

en wijzen t-tests uit dat er significante verschillen bestaan tussen de ernstscores toegekend aan de misdrijven. Deze 'zooming' en het vinden van significante verschillen doen ons dit compressieprobleem en een verschil met de ernst van misdrijven in het beleid enigszins relativeren.

Ten derde tonen de analyses aan dat, op enkele uitzonderingen na, de variabelen geslacht, opleidingsniveau, afkomst en godsdienst niet van invloed zijn op de ernstpercepties van de respondenten. Dit wijkt af van de resultaten van eerdere studies, waar een groot deel van de onderzoekers wel verschillen vonden tussen mannen en vrouwen (vb. Hsu, 1973; O'CONNELL en WHELAN, 1996; ROSSI *et al.*, 1974), tussen hoger en lager opgeleide respondenten (vb. NEWMAN, 1976; RAUMA, 1991; ROSSI *et al.*, 1974) en tussen religies (vb. HERZOG, 2003b; Serajadeh, 2008). De intensiteit van het geloof is dus wel een significante voorspeller van ernstpercepties, maar de godsdienst waarin men gelooft niet. Het is daarom belangrijk om in vervolgonderzoek een onderscheid te maken tussen 'affiliation' of het specifieke geloof waartoe men zich rekent, en 'intensity' of de intensiteit van het geloof (zie ook BILLIET, s.d.). Wel blijkt de sociaaleconomische status van de respondent negatief samen te hangen met ernstpercepties: hoe hoger de sociaaleconomische status van de respondent, hoe minder ernstig men misdrijven over het algemeen percipieert. Deze bevinding is tegengesteld aan de resultaten van voorgaande studies (vb. HAGAN *et al.*, 1977; SERAJHADEH, 2008; WALKER, 1978).

6.3. Het risico van een publieke input in het criminaliteitsbeleid

De bevindingen van de huidige studie bevestigen de twijfels van ROBERTS (2014) en andere auteurs (vb. DE KEIJSER, 2014) over de waarde van een 'direct importation model' (ROBERTS, 2011; ROBERTS, 2014). Volgens dit model – met Robsinon en DARLEY als voornaamste voorstanders – zouden de meningen van het publiek direct geïmporteerd dienen te worden in het bestraffingsbeleid en – praktijken (en ter uitbreiding ook in de fases van criminalisering en prioritering). Hoewel het niet onze bedoeling is om op basis van de resultaten van de huidige studie een volledig antwoord te bieden op de vraag naar de mate van publieke input in het bestraffings – en criminaliteitsbeleid, pogen we een eerste antwoord op deze vraag te formuleren. Hierbij worden zowel theoretische argumenten vanuit de visie op legitimiteit, als empirische argumenten vanuit de huidige empirische studie naar publieke percepties over de ernst van misdrijven, gepresenteerd.

Een antwoord op de vraag naar de mate van publieke inmenging in het criminaliteitsbeleid is onder meer afhankelijk van de visie op de legitimiteit van het criminaliteitsbeleid, van het strafrechtelijk beleid en van de politieke instituties in het algemeen. Afhankelijk van welke visie op legitimiteit men heeft, zal men al dan niet pleiten voor het meenemen van publieke ernstpercepties van criminaliteit in het beleid: voorstanders van 'intuitive justice' als basis voor legitimiteit (vb. ROBINSON & DARLEY, 2007) zullen ervoor pleiten om de resultaten van deze studie te importeren in het beleid, terwijl voorstanders de procedurele rechtvaardigheidstheorie (vb. TYLER, 2003) het nut niet zullen inzien van het meenemen van de resultaten van huidig onderzoek.

Naast dit meer theoretische antwoord op de vraag naar de wenselijkheid van een publieke input in het beleid, kunnen ook uit de resultaten van dit empirisch onderzoek enkele bezwaren tegen de input van de publieke opinie in het criminaliteitsbeleid worden afgeleid. Zo is er weinig spreiding in de antwoorden van de respondenten. Hoewel t-tests en betrouwbaarheidsintervallen uitwezen dat er significante verschillen bestaan tussen de ernstscores toegekend aan de misdrijven, zijn de absolute verschillen klein. Deze bevinding is opvallend in het licht van het bestraffingsbeleid – en praktijken en het controlebeleid. Daar is de ernst van misdrijven immers een bepalende factor voor het bepalen van de ge-

schikte straf voor een misdrijf en het stellen van prioriteiten in criminaliteitsbestrijding. Daar waar in het beleid bepaalde misdrijven duidelijk als ernstiger beschouwd worden dan andere (bv. cocaïnehandel krijgt veel zwaardere straffen en staat veel hoger op de agenda in criminaliteitsbestrijding dan winkeldiefstal) is er in de antwoorden van het publiek minder spreiding (zie ook figuur 1).

Bovendien kunnen we ons – los van de vraag naar de visie op legitimiteit en de empirische resultaten van deze studie – de vraag stellen in hoeverre een fout geïnformeerd publiek een stem gegeven mag worden in het criminaliteitsbeleid van een samenleving. HOUGH en ROBERTS (2002, p. 157) starten hun hoofdstuk met een uitspraak van de advocaat-generaal van de tweede kamer in het Verenigd Koninkrijk (Attorney-General in the House of Commons) begin jaren 60, die een mooie visie vertolkt op het risico dat een publieke input in het beleid kan inhouden: *'In deciding to what extent effect should be given to the manifestations of public opinion, I think one must try to ascertain to what extent that public opinion is well informed...'* Een van de bezwaren tegen de input van het publiek in het (bestraffings)beleid is inderdaad dat het publiek mispercepties heeft over criminaliteit en bestraffing en dat dit zou leiden tot *'unprincipled reactions to crime and punishment'* (ROBERTS, 2011, p. 105). Ook op basis van de resultaten van de huidige studie kunnen we ons aansluiten bij de groep van academici die bezwaren heeft tegen publieke input in het beleid omwille van de foute percepties die het gemiddeld publiek heeft van criminaliteit. Zo antwoordde bijvoorbeeld ruim 60% van de respondenten op de vraag of men denkt dat het criminaliteitsprobleem in België de laatste vijf jaar gestegen, gedaald of gelijk gebleven is, dat het criminaliteitsprobleem in België de laatste vijf jaar steeg. De criminaliteitsstatistieken tonen echter een dalende trend aan.

6.4. Kanttekeningen en suggesties voor vervolgonderzoek

Hoewel de huidige studie zowel op theoretisch als op methodologisch vlak vernieuwende inzichten incorporeert in het onderzoeksdomein van publieke ernstpercepties van criminaliteit, kunnen enkele kanttekeningen geplaatst worden bij de studie. Een eerste kanttekening betreft het relatief beperkt aantal misdrijven dat bevroegd werd. Er kunnen bijgevolg slechts uitspraken gedaan worden over tien misdrijven. Ten tweede dient bij het interpreteren van de resultaten in het achterhoofd gehouden te worden dat de steekproef niet representatief was voor leeftijd en opleidingsniveau. Het is bijgevolg mogelijk dat de resultaten vertekend zijn door de over – of ondervertegenwoordiging van bepaalde leeftijdscategorieën of opleidingsniveaus in de steekproef. Verder moet men zich er bij het lezen van de resultaten bewust van zijn dat mensen doorgaans niet veel weten over criminaliteit. Tal van studies – voornamelijk in het onderzoeksdomein van punitieve attitudes (zie overzicht HOUGH & ROBERTS (2002)) – hebben aangetoond dat wanneer respondenten meer informatie krijgen over een misdrijf, ze meer genuanceerde en minder punitieve antwoorden geven. Het is dus mogelijk dat wanneer aan dezelfde groep van respondenten dezelfde vragen, maar met een uitgebreidere of minder uitgebreide misdrijfbeschrijvingen voorgelegd zouden worden, andere scores op de ernstvraag bekomen worden. Ten slotte werd aan alle respondenten dezelfde vragenlijst voorgelegd. Er werd niet gerandomiseerd, met een onderscheid tussen de volgorde van de misdrijven en de volgorde van de vragen. Hoewel Sheley (1980) aantoonde dat er geen effect was van de volgorde van de vragen op de scores op de vraag naar ernstpercepties, toonde de studie van EVANS en SCOTT (1982) wel een item context effect aan. Het is dus goed mogelijk dat wanneer respondenten een andere vraagvolgorde voorgelegd werd met een andere volgorde in de presentatie van de misdrijven, er andere scores bekomen zouden worden op de vragen naar ernstpercepties en de componenten.

De onderzoekstraditie naar publieke ernstpercepties heeft een lange tijd stilgelegen, met nog slechts een handvol studies gepubliceerd sinds het nieuwe millennium. Hopelijk doet deze studie onderzoekers (terug) beseffen dat onderzoek naar ernstpercepties van misdrijven in de huidige samenleving (nog steeds) nuttig kan zijn. Hopelijk doet deze studie voorts ook een nieuwe wind waaien in de verouderde onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit. Hoewel het huidige onderzoek een bijdrage heeft geleverd aan het studiedomein van publieke ernstpercepties van criminaliteit heeft ze tegelijkertijd ook enkele extra vragen opgeworpen en pijnpunten blootgelegd. In wat volgt worden enkele interessante pistes voor vervolgonderzoek geformuleerd.

Ten eerste lijkt het interessant om in vervolgstudies minder traditionele en meer 'hedendaagse' misdrijfvormen te bevragen. Zeker met de beleidsprioriteiten op Europees vlak in het achterhoofd is het interessant om publieke ernstpercepties van een set van georganiseerde misdrijven te achterhalen. Zo kan er in vervolgonderzoek bijvoorbeeld gepeild worden naar de percepties van mensenhandel, mensensmokkel, terrorisme, BTW-fraude en wapenhandel. Een tweede suggestie houdt verband met het theoretisch kader van het onderzoek. Nu de huidige studie heeft duidelijk gemaakt welk gewicht Vlaamse burgers geven aan de ernst van criminaliteit, zou men in vervolgonderzoek kunnen bestuderen welk gewicht beleidsmakers, rechters en juristen geven aan de ernst van criminaliteit wanneer ze beleid over criminalisering, prioriteitsstelling en bestraffing opstellen en toepassen. Een derde suggestie houdt verband met twee onderzoeksdomeinen die gerelateerd zijn aan publieke ernstpercepties van criminaliteit, namelijk onveiligheidsgevoelens en punitieve attitudes. In vervolgonderzoek zouden bijvoorbeeld drie sets van vragen opgenomen kunnen worden, namelijk vragen die peilen naar onveiligheidsgevoelens, vragen die peilen naar punitieve attitudes en vragen die gaan over ernstpercepties van misdrijven. De drie onderzoeksdomeinen zijn immers verwant, maar tot op heden is nog geen enkele studie uitgevoerd waarin het precieze verband tussen deze drie concepten onderzocht werd.

REFERENTIES

- ADRIAENSSSEN, A. (2016). *Publieke ernstpercepties van criminaliteit en het verband met televisiegebruik. Een kwantitatieve studie bij de Vlaamse bevolking*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- AKMAN, D. & NORMANDEAU, A. (1968). Toward the Measurement of Criminality in Canada: A Replication Study. *Acata Criminologica*, 1, 135-260.
- ASHWORTH, A. (2015). *Sentencing and Criminal Justice. Sixth edition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BELLAMY, R., VERTAALD DOOR DAVIES, R. (1995). BECCARIA: 'On crimes and Punishments' and Other Writings. Cambridge: Cambridge University Press.
- BILLIET, J. (s.d.). *ESS Core Questionnaire Development – Religious Identity. Chapter 9. Proposal for questions on religious identity*. European Social Survey.
- BLANCHARD, R. D., BUNKER, J. B. & WACHS, M. (1977). Distinguishing Aging, Period and Cohort Effects in Longitudinal Studies of Elderly Populations. *Socio-Economic Planning Sciences*, 11(3), 137-146.
- CARLSON, J. M. & WILLIAMS, T. (1993). Perspectives on the Seriousness of Crimes. *Social Science Research*, 22(2), 190-207.
- CHARLIER, R., DICKENS, C., OLBRECHTS, C., PATTYN, M., SAVENBERG, S., VANHYFTE, C. & WOUTERS, P. (2006). *Nationaal Politieel Veiligheidsbeeld – Image Policière Nationale de Sécurité*. Brussel: Federale Politie – Dienst Strategische Analyse.

- CULLEN, F. T., CLARK, G. A., CULLEN, J. B. & MATHERS, R. A. (1985). Attribution, Salience, and Attitudes Towards Criminal Sanctioning. *Criminal Justice and Behavior*, 12(3), 305-331.
- DAVIS, S. A. B. & KEMP, S. (1994). Judged Seriousness of Crime in New Zealand. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 27(3), 250-263.
- DE KEIJSER, J. W. (2014). Penal Theory and Popular Opinion: The Deficiencies of Direct Engagement. In J. RYBERG & J. V. ROBERTS (Eds.), *Popular Punishment. On the Normative Significance of Public Opinion* (pp. 101-118). Oxford: Oxford University Press.
- DE VOCHT, A. (2008). *Basishandboek SPSS 16 voor Windows*. Utrecht: Bijleveld Press.
- DILLMAN, D. A. (1978). *Mail and Telephone Surveys. The Tailored Design Method*. New York: Wiley.
- DUFF, A. (2014). *Criminalization: The Political Morality of the Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press.
- EINAT, T. & HERZOG, S. (2011). Understanding the Relationship Between Perceptions of Crime Seriousness and Recommended Punishment: An Exploratory Comparison of Adults and Adolescents. *Criminal Justice Studies*, 24(1), 3-21.
- EUROPEAN COUNCIL. (2010). Consolidated version of the Treaty on the European Union. *Official Journal of the European Union*, C 326, 47-200.
- EUROPOL. (2013). *Socta 2013: EU Serious and Organised Crime Threat Assessment*. 's-Gravenzan-de: Deventer.
- EVANS, S. S. & SCOTT, J. E. (1982). Effects of Item Order on the Perceived Seriousness of Crime: A Reexamination. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 21, 139-151.
- FIELD, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS. Third Edition*. London: Sage Publications.
- GEBOYTS, R., J., ROBERTS, J., V. & DASGUPTA, B. (1988). News Media Use and Public Perceptions of Crime Seriousness. *Canadian Journal of Criminology*, 3(30), 3-16.
- GREENFIELD, V. A. & PAOLI, L. (2013). A Framework to Assess the Harms of Crimes. *British Journal of Criminology*, 53(5), 864-885.
- HAGAN, J. (1994). *Crime and Disrepute*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- HAGAN, J., SILVIA, E. & SIMPSON, J. (1977). Conflict and Consensus in the Designation of Deviance. *Social Forces*, 56, 320-340.
- HERZOG, S. (2003a). Does the Ethnicity of Offenders in Crime Scenarios Affect Public Perceptions of Crime Seriousness? A Randomized Survey Experiment in Israel. *Social Forces*, 82(2), 757-781.
- HERZOG, S. (2003b). Religiosity and Perceptions of Crime Seriousness by Jewish and Muslim respondents in Israel. *Deviant Behavior*, 24(2), 153-174.
- HOUGH, M. & KIRBY, A. (2013). The Role of Public Opinion in Formulating Sentencing Guidelines. In A. ASHWORTH & J. V. ROBERTS (Eds.), *Sentencing Guidelines: Exploring the English Model* (pp. 140-156). Oxford: Oxford University Press.
- HOUGH, M. & ROBERTS, J. V. (2002). Public Knowledge and Public Opinion of Sentencing. In C. TATA & N. HUTTON (Eds.), *Sentencing and Society. International Perspectives* (pp. 157-176). Aldershot: Ashgate.
- Hsu, M. (1973). Culture and Sexual Differences on the Judgement of Criminal Offenses. *Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, 64, 348-353.
- HUSAK, D. (2007). *Overcriminalization: The Limits of the Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press.
- INNES, M. & FIELDING, N. (2002). From Community to Communicative Policing: 'Signal Crimes' and the Problem of Public Reassurance. *Sociological Research Online*, 7(2).
- KIRBY, A. & JACOBSON, J. (2013). Public Attitudes to the Sentencing of Drug Offenses. *Criminology and Criminal Justice*, 14(3), 334-350.

- KWAN, Y. K., CHIU, L. L., IP, W. C. & KWAN, P. (2002). Perceived Crime Seriousness: Consensus and Disparity. *Journal of Criminal Justice*, 30(6), 623-632.
- LEVI, M. & JONES, S. (1985). Public and Police Perceptions of Crime Seriousness in England and Wales. *British Journal of Criminology*, 25, 234-250.
- LYNCH, J. P. & DANNER, M. J. E. (1993). Offense Seriousness Scaling: An Alternative to Scenario Methods. *Journal of Quantitative Criminology*, 9(3), 309-322.
- MIETHE, T. D. (1982). Public Consensus on Crime Seriousness: Normative Structure or Methodological Artifact? *Criminology*, 20, 515-526.
- MIETHE, T. D. (1984). Types of Consensus in Public Evaluations of Crime: An Illustration of Strategies for Measuring Consensus. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 75, 459-473.
- NEWMAN, G. R. (1976). *Comparative Deviance: Perception and Law in Six Cultures*. New York: Elsevier.
- ROBERTS, J. V. (2011). The Future of State Punishment: The Role of Public Opinion in Sentencing. In M. TONRY (Ed.), *Retributivism Has a Past. Has It a Future?* (pp. 101-129). Oxford: Oxford University Press.
- O'CONNELL, M. & WHELAN, A. (1996). Taking Wrong Seriously. *British Journal of Criminology*, 36(2), 299-318.
- PAOLI, L., ADRIAENSSEN, A., GREENFIELD, V. & CONICKX, M. (in druk). Exploring Definitions of Serious Crime in EU Policy Documents and Academic Publications: A Content Analysis and Policy Implications. *European Journal of Criminal Policy and Research*.
- RAUMA, D. (1991). The Context of Normative Consensus: An Expansion of the Rossi/Berk Consensus Model with an Application to Crime Seriousness. *Social Science Research*, 20, 1-28.
- ROBERTS, J. V. (2011). The Future of State Punishment: The Role of Public Opinion in Sentencing. In M. TONRY (Ed.), *Retributivism Has a Past. Has It a Future?* (pp. 101-129). Oxford: Oxford University Press.
- ROBERTS, J. V. & STALANS, L. S. (1997). *Public Opinion, Crime, and Criminal Justice*. Boulder: Westview.
- ROBINSON, P. H. (2009). Empirical Desert In P. H. ROBINSON, P. GARVEY & K. KESSLER KERZAN (Eds.), *Criminal Law Conversations* (pp. 29-39). Oxford: Oxford University Press.
- ROBINSON, P. H. & DARLEY, J. M. (2007). Intuitions of Justice: Implications for Criminal Law and Justice Policy. *Southern California Law Review*, 81(1), 1-68.
- ROSENMERKEL, S. P. (2001). Wrongfulness and Harmfulness as Components of Seriousness of White-Collar Offenses. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 17(4), 308-327.
- ROSSI, P. H. & HENRY, P. H. (1980). Seriousness: A Measure for All Purposes? In M. W. KLEIN & K. S. TEILMANN (Eds.), *Handbook of Criminal Justice Evaluation* (pp. 498-505). Beverly Hills: Sage Publications.
- ROSSI, P. H., WAITE, E., BOSE, C. E. & BERK, R. E. (1974). The Seriousness of Crimes: Normative Structure and Individual Differences. *American Sociological Review*, 39(2), 224-237.
- RUBIN, E. L. (1999). Introduction: Minimizing Harm as a Solution to the Crime Policy Conundrum. In E. L. RUBIN (Ed.), *Minimizing Harm: A New Crime Policy for Modern America* (pp. 1-33). Boulder, CO: Westview.
- RYBERG, J. & ROBERTS, J. V. (2014). Introduction. Exploring the Normative Significance of Public Opinion for State Punishment. In J. RYBERG & J. V. ROBERTS (Eds.), *Popular Punishment. On the Normative Significance of Public Opinion* (pp. 1-13). Oxford: Oxford University Press.

- SCHOEP, G. K. & VANDERVEEN, G. N. G. (2012). De ernst van het feit: Percepties, attitudes en referentiepunt bij strafbaarstelling. In C. P. M. CLEIREN, M. J. J. KUNST, J. P. VAN DER LEUN, G. K. SCHOEP & J. M. TEN VOORDE (Eds.), *Criteria voor strafbaarstelling in een nieuwe dynamiek. Symbolische legitimiteit versus maatschappelijke en sociaal-wetenschappelijke legitimiteit* (pp. 155-177). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- SELLIN, T. & WOLFGANG, M. (1964). *The Measurement of Delinquency*. Montclair: Patterson Smith.
- SELLIN, T. & WOLFGANG, M. (1991). The Psychological Scaling of the Seriousness of Crime. *Citation Classics Commentaries*, 8, 20-20.
- SENTENCING GUIDELINES COUNCIL. (2004). Overarching Principles: Seriousness – Guideline. London: Sentencing Guidelines Council.
- SERAJZADEH, S. H. (2008). Social Determinants of the Seriousness of Crime: An Examination of a Muslim Sample. *Social Compass*, 541-560.
- SIMESTER, A. P. & VON HIRSCH, A. (2011). *Crimes, Harms, and Wrongs: On the Principles of Criminalisation*. London: Hart Publishing.
- SHERMAN, L. (2007). The Power Few: Experimental Criminology and the Reduction of Harm. The 2006 Joan McCord Prize Lecture. *Journal of Experimental Criminology*, 3(4), 299-321.
- STYLIANOU, S. (2003). Measuring Crime Seriousness Perceptions: What Have We Learned and What Else Do We Want to Know. *Journal of Criminal Justice*, 31(1), 37-56.
- TUSIKOV, N. (2012). Measuring Organised Crime-related Harms: Exploring Five Policing Methods. *Crime, Law and Social Change*, 99-115.
- TYLER, T. (2003). Procedural Justice, Legitimacy, and the Effective Rule of Law. In M. TONRY (Ed.), *Crime and Justice, Vol. 30: a Review of Research* (pp. 283-357). Chicago: University of Chicago Press.
- VOGEL, B. L. & MEEKER, J. W. (2001). Perceptions of Crime Seriousness in Eight African-American Communities: The Influence of Individual, Environmental, and Crime-based Factors. *Justice Quarterly*, 18(2), 301-321.
- VON HIRSCH, A. (2009). Proportionate Sentences: A Desert Perspective. In A. VON HIRSCH, A. ASHWORTH & J. V. ROBERTS (Eds.), *Principled Sentencing. Readings on Theory and Policy* (pp. 115-125). Portland, OR: Hart.
- VON HIRSCH, A. & JAREBORG, N. (1991). Gauging Criminal Harms: A Living Standard Analysis. *Oxford Journal of Legal Studies*, 11(1), 1-38.
- TONRY, M. (2015). The Fog Around Cost-of-Crime Studies May Finally Be Clearing. *Criminology en Public Policy*, 14(4), 653-671.
- WALGRAVE, L. & VAN KERCKVOORDE, J. (1977). Ernstevaluatie van jeugddelinquentie: een attitude-onderzoek bij enkele rollen in de jeugdbescherming. *Tijdschrift voor Criminologie*, 20, 18-37.
- WALKER, M. A. (1978). Measuring the Seriousness of Crimes. *British Journal of Criminology*, 18, 348-364.
- WARR, M. (1989). What is the Perceived Seriousness of Crimes? *Criminology*, 27(4), 795-822.
- WOLFGANG, M., FIGLIO, R. M., TRACY, P. E. & SINGER, S. J. (1985). *National Survey of Crime Severity (NCJ-96017)*. Washington, DC: Government Printing Office.